

KRAJOWA IZBA
RADCÓW PRAWNYCH

SCENARIUSZ LEKCJI SZKOŁA PODSTAWOWA KLASY V - VIII

WŁASNOŚĆ, OCHRONA PRAWA WŁASNOŚCI W ROZUMIENIU PRAWA CYWILNEGO

1. CELE LEKCJI

ZDOBYCIE NOWYCH WIADOMOŚCI I POZYSKANIE UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNYCH.

UCZEŃ:

- wie, jak rozumieć prawo własności;
- wie co to jest rzecz w rozumieniu Kodeksu cywilnego, zna podstawowy podział na rzeczy ruchome i nieruchomości;
- potrafi wymienić jak można nabyć i utracić własność;
- zna przykłady naruszenia prawa własności;
- wie, że przysługuje prawo do ochrony własności.

2. METODA I FORMA PRACY Z UCZNIAMI

- Lekcję z uczniami warto poprowadzić w formie interaktywnej. W tym celu powinno się zadawać uczniom pytania otwarte zachęcające do dyskusji.

3. PLAN LEKCJI

- Lekcję można rozpocząć od zadania pytania, czy uczniowie wiedzą co to jest: prawo cywilne, kodeks cywilny?

Po uzyskaniu odpowiedzi od słuchaczy należy wyjaśnić co to jest prawo cywilne oraz wskazać, że głównym źródłem prawa cywilnego jest ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku – Kodeks cywilny.

- Następnie należy zapytać uczniów czy wiedzą co to jest własność, kto może być właścicielem, czy kilka osób może być właścicielem jednej rzeczy?

Po uzyskaniu odpowiedzi od uczniów, powołując się na przepisy zawarte w Kodeksie cywilnym powinno się wyjaśnić, że uprawnienia właściciela zamykają się w tzw. triadzie uprawnień właścicielskich: uprawnienie do posiadania, korzystania i rozporządzania rzeczami z wyłączeniem innych osób w granicach ustanowionych przepisami prawa i zasadami współżycia społecznego (art. 140 K.c.).

Dalej wytłumaczyć, że własność tej samej rzeczy może przysługiwać niepodzielnie kilku osobom (współwłasność art. 195 K.c.).

- Uczniów należy zaznajomić z definicją rzeczy w rozumieniu Kodeksu cywilnego wskazując, że rzeczami w rozumieniu kodeksu są tylko przedmioty materialne (art. 45 K.c.) oraz wskazać, że podstawowym podziałem rzeczy jest podział na nieruchomości i ruchomości, a także poprosić uczniów o podanie przykładów ruchomości i nieruchomości.

Jako ciekawostka, także zapytać, czy zwierze można uznać za rzecz? Po uzyskaniu odpowiedzi od słuchaczy wyjaśnić, że „zwierzę nie jest rzeczą zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2019 r. poz. 122). Ustawa ta szeroko reguluje zasady postępowania ze zwierzętami, pod-

kreślając, że zwierzę to „istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia”. Z kolei treść art. 1 ust. 2 tejże ustawy nakazuje stosowanie do zwierząt odpowiednio przepisów dotyczących rzeczy, tym samym dając do zrozumienia, że nie da się dokonać oceny sytuacji prawnej zwierzęcia bez odniesienia do rzeczy. Zgodnie z art. 45 K.c. w stosunkach cywilnoprawnych zwierzę znajduje się w zasadzie w sytuacji identycznej z sytuacją rzeczy, jednak tylko odpowiednio, tzn. przy uwzględnieniu odrębności wynikających z wyjątkowego charakteru tego dobra (tak M. Goettel, Sytuacja..., s. 16)” - Ciszewski Jerzy (red.), Nazaruk Piotr (red.), Kodeks cywilny. Komentarz.

- Zaraz potem warto poprosić uczniów by wskazali jak według nich można nabyć i utracić własność. Czy znają jakieś rodzaje umów, na podstawie których można nabyć lub zbyć prawo własności?

Po udzieleniu odpowiedzi przez słuchaczy należy przejść do wyjaśnienia jak można nabyć i utracić własność przytaczając podstawowe regulacje zawarte w kodeksie cywilnym, przedstawiając podstawowe sposoby nabycia własności w prawie rzeczowym, jak przeniesienie własności na podstawie umowy (umowa sprzedaży, zamiany, darowizny), zasiedzenie rzeczy ruchomej bądź nieruchomości, przemilczenie. Dalej wskazać w jaki sposób da się wyzbyć własności rzeczy np. poprzez przeniesienie własności na podstawie umowy (umowa sprzedaży, zamiany, darowizny), a co do rzeczy ruchomej właściciel może wyzbyć się własności rzeczy ruchomej przez to, że w tym zamiarze rzecz porzuci (art. 180 K.c.).

- Należy poprosić uczniów aby powiedzieli czy według nich wolno naruszać cudze prawo własności? Następnie poinformować, że do naruszenia prawa własności może dojść poprzez pozbawienie właściciela faktycznego władztwa nad rzeczą, ale też w inny sposób np. poprzez systematyczne przechodzenie lub przejazd przez cudzy grunt, wypas bydła na cudzym gruncie, czy też niedozwolone immisje w stosunkach sąsiedzkich.

Po uzyskaniu odpowiedzi trzeba wyjaśnić, że jest to zakazane, ale w przypadku gdy jednak do takiego naruszenia dojdzie, właściciel nie jest pozbawiony możliwości ochrony prawnej i może wystąpić do sądu cywilnego z pozwem. Przysługują mu roszczenia windykacyjne i roszczenia negatoryjne po czym scharakteryzować każde z nich.

4. TEST

PYTANIE (napisz poprawną odpowiedź)	ODPOWIEDZI PRAWIDŁOWE
Czy właścicielowi przysługuje uprawnienie do posiadania, korzystania i rozporządzania rzeczami z wyłączeniem innych osób?	TAK
Wymień 3 rodzaje umów, na podstawie których można nabyć lub zbyć prawo własności.	Umowa sprzedaży, zamiany, darowizny.
Czy własność tej samej rzeczy może przysługiwać niepodzielnie kilku osobom?	TAK
Czy to prawda, że zgodnie z definicją w rozumieniu Kodeksu cywilnego rzeczą są tylko przedmioty materialne?	TAK

5. ŹRÓDŁA

- Kodeks Cywilny (wyciąg)
- ustawa z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt
- Komentarz do Kodeksu cywilnego Ciszewski Jerzy (red.), Nazaruk Piotr (red.), Kodeks cywilny. Komentarz WKP 2019 - komentarz, stan prawny: 30 lipca 2019 r.

6. ZESTAWIENIE PRZYDATNYCH PRZEPISÓW

► KODEKS CYWILNY (wyciąg)

USTAWA Z DNIA 23 KWIETNIA 1964 R.

KSIĘGA PIERWSZA.

CZĘŚĆ OGÓLNA.

Art. 45 [Rzeczy]

Rzeczami w rozumieniu niniejszego kodeksu są tylko przedmioty materialne.

KSIĘGA DRUGA.

WŁASNOŚĆ I INNE PRAWA RZECZOWE

DZIAŁ II. TREŚĆ I WYKONYWANIE WŁASNOŚCI

Art. 140. [Uprawnienia właściciela]

W granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego właściciel może, z wyłączeniem innych osób, korzystać z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa, w szczególności może pobierać pożytki i inne dochody z rzeczy. W tych samych granicach może rozporządzać rzeczą.

Art. 144. [Zakaz immisji]

Właściciel nieruchomości powinien przy wykonywaniu swego prawa powstrzymać się od działań, które by zakłócały korzystanie z nieruchomości sąsiednich ponad przeciętną miarę, wynikającą ze społeczno-gospodarczego przeznaczenia nieruchomości i stosunków miejscowych.

DZIAŁ III. NABYCIE I UTRATA WŁASNOŚCI

ROZDZIAŁ I. PRZENIESIENIE WŁASNOŚCI

Art. 155. [Umowa przenosząca własność]

§ 1. Umowa sprzedaży, zamiany, darowizny, przekazania nieruchomości lub inna umowa zobowiązująca do przeniesienia własności rzeczy co do tożsamości oznaczonej przenosi własność na nabywcę, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej albo że strony inaczej postanowiły.

§ 2. Jeżeli przedmiotem umowy zobowiązującej do przeniesienia własności są rzeczy oznaczone tylko co do gatunku, do przeniesienia własności potrzebne jest przeniesienie posiadania rzeczy. To samo

dotyczy wypadku, gdy przedmiotem umowy zobowiązującej do przeniesienia własności są rzeczy przyszłe.

Art. 166. [Prawo pierwokupu]

§ 1. W razie sprzedaży przez współwłaściciela nieruchomości rolnej udziału we współwłasności lub części tego udziału pozostałym współwłaścicielom przysługuje prawo pierwokupu, jeżeli prowadzą gospodarstwo rolne na gruncie wspólnym. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy współwłaściciel prowadzący jednocześnie gospodarstwo rolne sprzedaje swój udział we współwłasności wraz z tym gospodarstwem albo gdy nabywcą jest inny współwłaściciel lub osoba, która dziedziczyłaby gospodarstwo po sprzedawcy.

§ 2. (uchylony).

§ 3. Do sprzedaży przez współwłaściciela nieruchomości rolnej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 461) udziału we współwłasności lub części tego udziału stosuje się przepisy tej ustawy.

Art. 169. [Nabycie ruchomości od nieuprawnionego]

§ 1. Jeżeli osoba nieuprawniona do rozporządzania rzeczą ruchomą zbywa rzecz i wydaje ją nabywcy, nabywca uzyskuje własność z chwilą objęcia rzeczy w posiadanie, chyba że działa w złej wierze.

§ 2. Jednakże gdy rzecz zgubiona, skradziona lub w inny sposób utracona przez właściciela zostaje zbyta przed upływem lat trzech od chwili jej zgubienia, skradzenia lub utraty, nabywca może uzyskać własność dopiero z upływem powyższego trzyletniego terminu. Ograniczenie to nie dotyczy pieniędzy i dokumentów na okaziciela ani rzeczy nabytych na urzędowej licytacji publicznej lub w toku postępowania egzekucyjnego.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się do rzeczy wpisanej do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury.

Art. 170. [Wygaśnięcie obciążeń]

§ 1. W razie przeniesienia własności rzeczy ruchomej, która jest obciążona prawem osoby trzeciej, prawo to wygasa z chwilą wydania rzeczy nabywcy, chyba że ten działa w złej wierze. Przepis paragrafu drugiego artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do rzeczy wpisanej do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury.

ROZDZIAŁ II. ZASIEDZENIE

Art. 172. [Przesłanki zasiedzenia]

§ 1. Posiadacz nieruchomości niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze (zasiedzenie).

§ 2. Po upływie lat trzydziestu posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze.

§ 3. Nabyć nieruchomość rolną w rozumieniu przepisów ustawy, o której mowa w art. 166 § 3, przez zasiedzenie może jedynie rolnik indywidualny w rozumieniu przepisów tej ustawy, jeżeli - ustalona zgodnie z przepisami art. 5 ust. 2 i 3 tej ustawy - powierzchnia nabywanej nieruchomości rolnej wraz z nieruchomościami rolnymi stanowiącymi jego własność nie przekroczy 300 ha użytków rolnych.

Art. 174. [Zasiedzenie ruchomości]

§ 1. Posiadacz rzeczy ruchomej niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada rzecz nieprzerwanie od lat trzech jako posiadacz samoistny, chyba że posiada w złej wierze.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do rzeczy wpisanej do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury.

ROZDZIAŁ III. INNE WYPADKI NABYCIA I UTRATY WŁASNOŚCI

Art. 180. [Porzucenie rzeczy]

Właściciel może wyzbyć się własności rzeczy ruchomej przez to, że w tym zamiarze rzecz porzuci.

Art. 181. [Nabycie własności rzeczy niczyjej]

Własność ruchomej rzeczy niczyjej nabywa się przez jej objęcie w posiadanie samoistne.

Art. 182. [Rój pszczół]

§ 1. Rój pszczół staje się niczym, jeżeli właściciel nie odszukał go przed upływem trzech dni od dnia wyrojenia. Właścicielowi wolno w pościgu za rojem wejść na cudzy grunt, powinien jednak naprawić wynikłą stąd szkodę.

§ 2. Jeżeli rój osiadł w cudzym ulu niezajętym, właściciel może domagać się wydania roju za zwrotem kosztów.

§ 3. Jeżeli rój osiadł w cudzym ulu zajętym, staje się on własnością tego, czyją własnością był rój, który się w ulu znajdował. Dotychczasowemu właścicielowi nie przysługuje w tym wypadku roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia.

Art. 187. [Przemilczenie]

§ 1. Rzecz znaleziona, która nie zostanie przez osobę uprawnioną odebrana w ciągu roku od dnia doręczenia jej wezwania do odbioru, a w przypadku niemożności wezwania - w ciągu dwóch lat od dnia jej znalezienia, staje się własnością znalazcy, jeżeli uczynił on zadość swoim obowiązkom. Jeżeli jednak rzecz została oddana staroście, znalazca staje się jej właścicielem, jeżeli rzecz odebrał w wyznaczonym przez starostę terminie.

§ 2. Rzecz znaleziona będąca zabytkiem lub materiałem archiwalnym po upływie terminu do jej odebrania przez osobę uprawnioną staje się własnością Skarbu Państwa. Inne rzeczy znalezione stają się własnością powiatu po upływie terminu do ich odbioru przez znalazcę.

§ 3. Z chwilą nabycia własności rzeczy przez znalazcę, powiat albo Skarb Państwa wygasają obciążające ją ograniczone prawa rzeczowe.

Art. 189. [Skarb]

Jeżeli rzecz znaleziono w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe, staje się ona przedmiotem współwłasności w częściach ułamkowych znalazcy i właściciela nieruchomości, na której rzecz została znaleziona, jeżeli jednak rzecz ta jest zabytkiem lub materiałem archiwalnym, staje się ona własnością Skarbu Państwa, a znalazca jest obowiązany wydać ją niezwłocznie właściwemu staroście.

Art. 190. [Odłączenie pożytków naturalnych]

Uprawniony do pobierania pożytków naturalnych rzeczy nabywa ich własność przez odłączenie ich od rzeczy.

Art. 191. [Superficies solo cedit]

Własność nieruchomości rozciąga się na rzecz ruchomą, która została połączona z nieruchomością w taki sposób, że stała się jej częścią składową.

Art. 192. [Przetworzenie]

§ 1. Ten, kto wytworzył nową rzecz ruchomą z cudzych materiałów, staje się jej właścicielem, jeżeli wartość nakładu pracy jest większa od wartości materiałów.

§ 2. Jeżeli przetworzenie rzeczy było dokonane w złej wierze albo jeżeli wartość materiałów jest większa od wartości nakładu pracy, rzecz wytworzona staje się własnością właściciela materiałów.

Art. 193. [Połączenie lub pomieszczenie rzeczy]

§ 1. Jeżeli rzeczy ruchome zostały połączone lub pomieszczone w taki sposób, że przywrócenie stanu poprzedniego byłoby związane z nadmiernymi trudnościami lub kosztami, dotychczasowi właściciele stają się współwłaścicielami całości. Udziały we współwłasności oznaczają się według stosunku wartości rzeczy połączonych lub pomieszczanych.

§ 2. Jednakże gdy jedna z rzeczy połączonych ma wartość znacznie większą aniżeli pozostałe, rzeczy mniejszej wartości stają się jej częściami składowymi.

Art. 194. [Stosowanie innych przepisów]

Przepisy o przetworzeniu, połączeniu i pomieszczeniu nie uchybiają przepisom o obowiązku naprawienia szkody ani przepisom o bezpodstawnym wzbogaceniu.

DZIAŁ IV. WSPÓŁWLASNOŚĆ

Art. 195. [Współwłasność]

Własność tej samej rzeczy może przysługiwać niepodzielnie kilku osobom (współwłasność).

DZIAŁ V. OCHRONA WŁASNOŚCI

Art. 222. [Roszczenie windykacyjne; roszczenie negatoryjne]

§ 1. Właściciel może żądać od osoby, która włada faktycznie jego rzeczą, ażeby rzecz została mu wydana, chyba że osobie tej przysługuje skuteczne względem właściciela uprawnienie do władania rzeczą.

§ 2. Przeciwno osobie, która narusza własność w inny sposób aniżeli przez pozbawienie właściciela faktycznego władztwa nad rzeczą, przysługuje właścicielowi roszczenie o przywrócenie stanu zgodnego z prawem i o zaniechanie naruszeń.

USTAWA Z DNIA 21 SIERPNI 1997 R. O OCHRONIE ZWIERZĄT

Art. 1. [Podstawowe obowiązki wobec zwierząt; odpowiednie stosowanie przepisów o rzeczach]

1. Zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę.

2. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy.

3. Organy administracji publicznej podejmują działania na rzecz ochrony zwierząt, współdziałając w tym zakresie z odpowiednimi instytucjami i organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.

Załącznik 1. Pytanie, napisz poprawną odpowiedź.

PYTANIE (napisz poprawną odpowiedź)	ODPOWIEDZI PRAWIDŁOWE
Czy właścicielowi przysługuje uprawnienie do posiadania, korzystania i rozporządzania rzeczami z wyłączeniem innych osób?	
Wymień 3 rodzaje umów, na podstawie których można nabyć lub zbyć prawo własności.	
Czy własność tej samej rzeczy może przysługiwać niepodzielnie kilku osobom?	
Czy to prawda, że zgodnie z definicją w rozumieniu Kodeksu cywilnego rzeczą są tylko przedmioty materialne?	

KRAJOWA IZBA
RADCÓW PRAWNYCH

OPRACOWAŁA: r.pr. Anna Pacanowska
Stan prawny na dzień 19 grudnia 2022 roku.